

chodních Slovanů. Jazykovou a do jisté míry též kulturní jednotu spatřuje v novodobých dějinách u národů, které do nedávna žily na území bývalého Sovětského svazu. I po jeho rozpadu hraje ruština mezi nimi úlohu zprostředkujícího jazyka. Tyto otázky se rozebírají v předmluvě (*К читателю*, s. 3–13) a T. pracuje s termínem «русский языковой союз» (srov. s. 8).

Na závěr můžeme říct, že posuzovaná publikace je napsána populární a dostupnou formou. Není určena jen odborníkům. Poznatky v ní mohou načerpat všichni, kdo se zajímají o kulturní dějiny východních Slovanů.

Aleš Brandner

Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Philologica XLII, Bratislava 1995, 274 s.

Ve Zborníku Filozofickej Fakulty Univerzity Komenského jsou publikovány referáty z celostátní konference, která se konala v dubnu 1990 v Bratislavě a byla jedním z posledních setkání českých a slovenských rusistů před VII. kongresem MAPRJAL. Hlavním tématem konference bylo „*Изучение русского языка в сопоставлении с другими славянскими языками*“ a jejím cílem pak posouzení rozpracování konfrontační metody ve slovenské a české rusistice s možnostmi její aplikace v lingvistice, dále analýza vybraných teoretických problémů konfrontačního studia jednotlivých jazykových rovin, vytýčení směrů dalšího zkoumání a také posouzení možnosti využití konfrontační metody ve výuce ruštiny ve slovenských a českých školách. V citovaném sborníku jsou referáty publikovány v té posloupnosti, jak byly zařazeny do programu konference.

Na plenárním zasedání bylo předneseno 5 hlavních referátů, jejichž autoři nastínilí zásadní problémy konfrontačního studia ruštiny a jiných slovanských jazyků, zejména češtiny a slovenštiny. Proto těmto statím budeme věnovat v našem příspěvku větší pozornost.

G. Baláž, U. Fecaninová, J. Svetlík a Š. Švagrovski jako autoři úvodní stati s názvem „*Развитие и достижения сопоставительного изучения русского языка в Словакии*“ vycházejí z teze, že srovnávací lingvistika je samostatnou disciplínou, která je schopna řešit komplex lingvistických a lingvodidaktických problémů nejen ve všech jazykových rovinách, ale i problémy funkční gramatiky, teorie překladu a textové lingvistiky, a také problémy na pomezí filozofie, sociologie a etnografie. Zdůrazňují, že konfrontační studium na Slovensku i v Čechách vzešlo z tradic Pražské lingvistické školy a začalo se rozvíjet v prvních letech po 2. světové válce. V této souvislosti připomínají jméno prof. A.V. Isačenko, který položil jeho základy na Slovensku, a prof. Ľ. Ďuroviče, jenž tyto základy dále upřesnil a rozpracoval.

Na základě výsledků mnohaletého zkoumání autoři dané stati formulují základní principy konfrontační analýzy. Podle jejich názoru hlavní smysl konfrontačního studia jazyků nutno spatřovat v rozvlnění teoretických problémů. Zároveň zdůrazňují jeho význam pro teorii překladu a zejména pro lingvodidaktiku. Výsledky konfrontačního studia na Slovensku ilustrují ve čtyřech hlavních oblastech: v oblasti zkoumání zvukové stránky jazyka, v oblasti morfologie, syntaxe a lexika. V závěru své studie autoři naznačují některé perspektivy konfrontační lingvistické analýzy na Slovensku v nejbližším období.

Autorkou následující stati „Компонентный (морфосемантический) анализ“ je V. Straková. Její vystoupení na konferenci bylo bohužel publikováno až posmrtně. Ve své stati popisuje morfosémantickou analýzu jako jeden z typů srovnávacího studia. Podle jejího názoru cílem konfrontační analýzy má být charakteristika typologických rysů srovnávaných jazyků; v tomto směru považuje za důležitou analýzu jednotlivých jazykových systémů. Zatímco globální typologie je podle V. Strakové více nebo méně abstraktním modelem, typologická charakteristika jednotlivých subsystémů přináší konkrétní výsledky. V tomto smyslu představuje ve druhé části své stati derivační systém jako příklad kontrastivní analýzy dlíhého jazykového systému.

Autorka zdůrazňuje, že pojmy „rozdíl“ a „shoda“ jako základní pojmy konfrontační analýzy jsou relativní. V konkrétních případech jejich obsah určuje to, co je předmětem analýzy. Za důležité považuje i to, které jazyky jsou podrobeny analýze a co je cílem této analýzy. V závěru první části stati autorka klasifikuje pojem rozdíl.

Ve druhé části stati se V. Straková zabývá morfosémantickou analýzou jako metodou jazykové konfrontace, která spočívá ve stanovení sémantických rysů (analytická složka) a jejich konfigurací (syntetická složka) v rámci jednotlivých sémantických komplexů. Určitá konfigurace pak tvoří charakteristiku jisté sémantické skupiny. V každém ze srovnávaných jazyků se určí repertoár sufixů, které se vyskytují v rámci dané sémantické třídy a zjišťují se shody a rozdíly v jejich distribuci v obou srovnávaných jazycích. Principy morfosémantické analýzy demonstruje na příkladu deverbativních substantiv.

M. Zatovkaňuk ve stati „О возможностях использования сопоставительного метода в лингвистике“ uvádí, že srovnávání jazyků lze provádět jak v rovině lingvistické, tak i v rovině interdisciplinární. Při vlastním lingvistickém srovnávání jde podle autora o určitou „inventarizaci“ jazykových jevů a paralelní srovnávání dvou nebo několika jazykových systémů. Pro pojmenování rozdílů mezi jednotlivými jazyky používá termín „kontrastém“, který může být buď absolutní (ve druhém jazyce daný tvar vůbec neexistuje), nebo částečný (ve druhém jazyce se daný tvar vyskytuje, ale neshoduje se svou frekvencí, produktivitou, stylisticky apod. se stejným tvarem v prvním jazyce). Prostředky, které nahrazují chybějící nebo odlišné jazykové tvary, nazývá „kompenzatory“. Po provedení srovnávací analýzy kontrastémů a vymezení kompenzátorů lze přistoupit ke druhé etapě srovnávání - explikační konfrontaci. Autor upozorňuje, že srovnávací analýzu gramatických systémů lze provádět buď ve směru od formy k obsahu, nebo naopak, ve směru od obsahu k formě.

Při interdisciplinárním konfrontačním přístupu autor zdůrazňuje hledisko sociolingvistické a psycholingvistické, které se ve větší nebo menší míře může prolínat s vlastním lingvistickým přístupem.

R. Zimek přednesl referát s názvem „*Теоретические проблемы сопоставительного изучения русского синтаксиса*“. V úvodu zdůrazňuje, že konfrontační studium ruštiny má dávnou tradici nejen u nás, ale i v zahraničí. Autor stati připomíná, že v Bratislavě je toto srovnávací studium spojeno se jménem prof. A.V. Isačenka; v Čechách kořeny takového přístupu spadají do 30. let a jsou spojeny zejména se jménem prof. L. V. Kopeckého, který se inspiroval myšlenkou „analytického srovnávání“ zakladatele Pražské lingvistické školy prof. B. Mathesia. Vliv těchto významných osobností a jejich žáků se dosud pozitivně odráží v současné české i slovenské rusistice.

Autor poukazuje na specifickou konfrontačního studia syntaxe slovanských jazyků, protože pouze na úrovni věty - výpovědi a na úrovni textu se v plném rozsahu projevují vztahy mezi jazykem a myšlením. V této souvislosti uvádí tři možné přístupy ke konfrontačnímu popisu syntaktických jevů, přičemž sám autor považuje za nejefektivnější a nejaktuálnější postup od obsahu, tj. od sdělovacích potřeb ke způsobu jeho lexikálně gramatického ztvárnění, a to v aspektu textové lingvistiky. Za nezbytnou považuje komunikativně zaměřenou konfrontaci fungování jazykových prostředků v řeči na principu funkční ekvivalentnosti. V závěru své stati konstatuje, že je potřebné postupně přecházet od srovnávání jazykových systémů (langue) ke srovnávání řečových systémů (parole).

V závěru plenárního zasedání vystoupil P. Šima s referátem „*Porovnanie a dynamika jazyka*“. V úvodu autor vymezuje dvě základní teze: 1) jazyk je charakterizovaný variabilitou výrazových a významových jednotek; 2) jazyk je strukturně dynamický útvar. Zdůrazňuje význam dia-synchronního přístupu ke zkoumání jazykových jevů a demonstuje ho na rusko-slovenském materiálu.

Podle P. Šimy hledání příčinné podmíněnosti variability útvarů vede přes dia-synchronní přístup až k sociolingvistice. Jazyky se dostávají do vzájemných kontaktů odjakživa, nelze je oddělit od etnických pohybů a také od kulturních kontaktů. Upozorňuje i na fakt, že platí i opak: nepohyblivost etnika ještě nevede ke stagnaci jazyka.

V další části sborníku jsou publikovány příspěvky, které byly předneseny v sekci A a v sekci B. Vzhledem k jejich velkému počtu (celkem 38 statí) připomínáme pouze obecné problémy, kterými se ve svých statích autoři zabývají.

Společným tématem sekce A byly „*Лингвистические аспекты сопоставительных исследований*“. Autoři jednotlivých příspěvků se soustředili na dílčí problémy konfrontačního studia ruštiny a jiných slovanských jazyků v oblasti morfologie a syntaxe, lexikologie a onomasiologie a na problémy výstavby monologu a dialogu.

V poslední části publikace máme možnost se seznámit s referáty, které byly předneseny v sekci B, kde probíhalo jednání na téma „*Использование результатов сопоставительных исследований в методике преподавания русского языка*“. Ve svých statích se mnozí autoři zabývají zejména problémy interference v různých

jazykových rovinách a poukazují na nutnost vhodné konfrontace jazykových jevů ve výuce, což z metodického hlediska napomáhá intenzifikaci výuky cizího jazyka nejen na základní a střední škole, ale i na vysokých školách různého zaměření. V některých příspěvcích autoři zdůrazňují nutnost studia aktuálních otázek „mezikulturní komunikace“, kterou chápají jako dialog dvou kultur. V této části sborníku jsou publikovány rovněž stati, ve kterých se jejich autoři zabývají problémy jazykové komunikace.

Závěrem můžeme konstatovat, že jak česká, tak i slovenská rusistika dosáhly v oblasti konfrontačního studia a v aplikaci jeho výsledků v lingvodidaktice výrazných úspěchů. Toto potvrzují v plném rozsahu i stati publikované v daném sborníku.

Blažena Rudincová

Korostenski, J., Matyušová, Z., Rykovská, M., Šedivá, E., Vágnerová, M.: Русско-чешский словарь для деловой сферы. Rusko-český slovník pro obchodní sféru. České Budějovice 1996, 190 str.

Выход в свет русско-чешского словаря для деловой сферы, безусловно, чрезвычайно важен: именно в этой области общественной жизни произошли в России наиболее значительные перемены, а значит, и языковая ткань этого уровня развивалась быстро; при работе с современными деловыми текстами даже наиболее полный словарь 70-х, 80-х не в силах помочь студенту или переводчику.

Безусловно, оправдана структура словаря: списочный алфавитный порядок основной лексики, включающий и аббревиатуры; в подстатьях представлены возможные сочетания (авторы попытались представить как можно полнее сочетаемость отобранной лексики, что является чрезвычайно важным при употреблении разных чешских сочетаний в зависимости от типа русского словосочетания). Хотя в словаре нет ссылок на издания, использованные при составлении словаря, видно, что и лексика, и словосочетания достаточно кропотливо и внимательно выбраны из публицистики сегодняшнего дня, посвященной экономическим проблемам.

Несомненно интересным и необходимым кажется представление в словаре лексики, традиционно не относимой к деловой, но так прочно вошедшей в российскую деловую жизнь, что не отразить ее значило бы не только существенно обеднить словарь, но и поставить в затруднительное положение работающих со словарем людей. Например, безусловно разговорный характер носит существительное (или субстантив) *деревянные* (= рубли) (стр. 30), сочетание *заламывать цены* (стр. 46), *пуститьсь, удариться в бизнес* (стр. 12) и т. п. Вероятно, авторы правы, включая такого рода лексику и словосочетания в словарь, так как и средства массовой информации (безусловно, в соответствующем контексте, никак не в официальных сообщениях), и деловые люди (никак не в условиях официаль-